

ביאור הדף מסכת שבועות דף ו'

לעיל התבאר שהמשנה שחילקה את מראות הנגעים לאבות ותולדות אינה כדעת רבי עקיבא כי לדעתו ד' מראות הנגעים לא נידונים כאב ותולדה, ואב ותולדה.

כיון שדעתו של רבי עקיבא שמראות הנגעים נאמרו בסדר של שלג, צמר, סיד, וקרום ביצה, שכל אחת לבנה יותר מזו שתחתיה. והדין הוא שכל אחת מהמראות מצטרפת למראה שקרוב אליה, אך לא למראה שרחוק ממנה, ממילא אם מראות אלו היו מחולקים לאב ותולדה, לא היה מצטרף סיד היכל לשום מראה, כי אינו יכול להצטרף לשאת ולתולדתה כי אינם חלק מהאב של השאת אלא של הבהרת, וגם לבהרת אינו מצטרף כי הוא רחוק ממראה הבהרת, כי יש ביניהם את מראה השאת, ומראה אינו מצטרף למראה שרחוק ממנו.

ומבארת הגמרא היכן מצינו שכך דעת רבי עקיבא.

ששנינו בברייתא שאמר רבי יוסי שיהושע בנו של רבי עקיבא שאל את רבי עקיבא מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה, ושאל אותו רבי עקיבא, וכי כיצד רצית שיאמרו, והשיב לו שמספיק שיאמרו בדרך קצרה שממראה של קרום ביצה ולמעלה ממנו טמא.

והשיב לו רבי עקיבא שבאו לומר שהמראות הללו מצטרפים זה עם זה, ולכן שנינו אותם דרך שנים שהן ארבע. והוסיף בנו ושאל את רבי עקיבא מדוע לא מספיק שיאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה, והשיב לו רבי עקיבא שבאה המשנה לומר שכל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים, וצריך שיידע מהו המראה שרואה, ולא רק שהוא בהיר יותר מקרום ביצה.

ומדייקת מכאן הגמרא שלדעת רבי עקיבא סדר המראות הוא שלג, צמר, סיד, וקרום, והסיד והקרום הם תולדה של השאת, ולא של הבהרת, כי אם לדעת רבי עקיבא היה סיד ההיכל תולדה של הבהרת, ולא היה מצטרף לשאת, היה צריך להקשות שהמשנה תאמר מקרום ביצה ולמעלה טמא, ומסיד ההיכל ולמעלה טמא, וכך היינו יודעים שכל תולדה מצטרפת לאב אחר. וממה שאמר ר' יהושע לרבי עקיבא שמספיק שישנו שמקרום ביצה ולמעלה טמא, משמע שקרום ביצה וסיד ההיכל מצטרפים זה עם זה, ושניהם תולדה של שאת.

אך דוחה הגמרא את ההוכחה משאלת רבי יהושע בנו של רבי עקיבא, כי אומרת הגמרא שאולי באמת זו הייתה כוונתו שיאמרו מקרום ביצה ולמעלה ומסיד ההיכל ולמעלה.

ולכן מנסה הגמרא לדייק שכך דעת רבי עקיבא ממה שאמר ר' חנינא על דברי רבי עקיבא משל לסדר צירופן של המראות למה הדבר דומה, לארבעה כוסות של חלב, אחד נפלו לתוכו שתי טיפין של דם, ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין של דם, ואחד נפלו לתוכו שמונה, ואחד נפלו לתוכו שתיים עשרה טיפין, ויש אומרים שש עשרה טיפין. שכולן מראות לובן הן אלא שזה למעלה מזה וזה למעלה מזה.

ומדייקת הגמרא מדבריו שכך סדר צירופן של המראות שכל אחד מצטרף למראה הקודם לו, ולא כפי ששנינו במשנה שסיד ההיכל הוא תולדה של בהרת ולא מצטרף לשאת.

אמנם אומרת הגמרא שאין מכאן הוכחה כי יתכן שמה שאמר ר' חנינא בדעת רבי עקיבא זה דווקא בנגע פתוך, וכלומר נגע מעורב הנקרא בתורה נגע לבן אדמדם, אבל לא בנגע חלק. אך אומרת הגמרא שאולי כפי שסובר בנגע פתוך כך דעתו אף בנגע חלק.

ומוסיפה הגמרא להקשות שהרי שנינו בברייתא שלדעת רבי עקיבא אדמדם שבזה ושבזה כיון המזוג במים, אלא שבהרת עזה כשלג, ושל סיד דהוי הימנה. ומקשה הגמרא שלפי מה שהתבאר בדעת רבי עקיבא מתחת בהרת כשלג יש את מראה השאת כצמר, ורק אחריו את מראה סיד ההיכל.

עמוד ב'

ועונה הגמרא שאכן כך צריך לשנות בברייתא וכפי ששנינו בברייתא אחרת שרבי נתן אומר שלא אמר ר' עקיבא של סיד דיהיה הימנה, אלא של צמר דיהיה הימנה.

ושואלת הגמרא מה המקור לכך שבהרת עזה בלובנה יותר משאת, וביאר אביי שהמקור הוא מהפסוק "ואם בהרת לבנה היא", שמשמע שהיא לבנה ואין אחרת לבנה כמותה.

ומביאה הגמרא ברייתא שאומרת שמראה הבהרת עמוק, וכפי שנאמר בפסוק "ומראה עמוק מן העור", שמראה כמראה חמה העמוקה מן הצל, ועל מראה השאת אומרת הברייתא שאין שאת אלא גבוה, וכלומר שנראית כגבוהה וכפי שנאמר בישעיה "על כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות", ומה שנאמר בתורה ספחת, הכוונה למראה טפל וכלומר לתולדה, וכפי שנאמר בשמואל "ואמר ספחני נא".

ושואלת הגמרא שאמנם מבואר כאן מקור לתולדה של השאת, אבל לדעת חכמים במשנה שיש תולדה אף לבהרת מה המקור לכך, הרי לא מצינו ספחת לבהרת. וביאר רבי זירא שלומדים זאת משאת, שעל בהרת נאמר "בהרת לבנה" ועל ספחת נאמר "לבנה", וכפי שלבנה האמורה בשאת יש לה תולדה הטפילה לה, אף ללבנה האמורה בבהרת יש תולדה הטפילה לה.

ובברייתא מצינו על הפסוק "ולשאת ולספחת ולבהרת" שהטיל הכתוב את הספחת בין שאת לבהרת לומר לך כשם ששיש טפילה לשאת כך יש טפילה לבהרת.

בברייתא לעיל התבאר שמראה השאת כצמר לבן. ומבאר רב ביבי בשם רב אסי שהכוונה לצמר נקי בן יומו, שמכבנים אותו לכלי מילת, וכלומר שעוטפים אותו בעור מיד כשיוצא מבטן אמו כדי שלא יתלכלך.

ואמר רבי חנינא משל על דעת חכמים שסיד הוא תולדה של בהרת, וקרום של שאת, שהדבר דומה ששני מלכים ושני איפרכים, שהם המשנים למלך.

ובתחילה מבינה הכוונה שהכוונה שמלך אחד מעל המלך האחר, ומשנה אחד מעל חבירו.

אך תמיהה הגמרא שאם כך הרי זה כדעת רבי עקיבא שכל אחד למעלה מחבירו, ואף כאן יש את האיפרכ התחתון, ואת זה שעליו, ואת המלך התחתון וזה שעליו. ולכן מבארת הגמרא שכוונתו של רבי חנינא שכל מלך מעל המשנה שלו. כך שיש מלך ומשנה, ומלך ומשנה. וכך יש אב ותולדה ואב ותולדה.

ורב אדא בר אבא משל את דעת חכמים, למלך, ומלך הפחות ממנו המכונה אלקפטא, ומשנהו של המלך הנקרא רופילא, ומשנהו של האלקפטא המכונה ריש גלותא.

ואף כאן בתחילה מבינה הכוונה שהכוונה שמלך אחד מעל המלך האחר, ומשנה אחד מעל חבירו. ולכן תמיהה הגמרא שאם כך הרי זה כדעת רבי עקיבא שכל אחד למעלה מחבירו, ואף כאן יש את המשנה התחתון, ואת המשנה שעליו, ואת המלך התחתון והמלך שעליו. ולכן מבארת הגמרא שכוונתו של ר' אדא בר אבא שכל מלך מעל המשנה שלו. כך שיש מלך ומשנה שהוא הרופילא, ומלך שהוא האלקפטא ומשנהו שהוא הריש גלותא. וכך יש אב ותולדה ואב ותולדה.

ורבא משל לדעת חכמים כגון שבור המלך והקיסר של רומי ומשניהם, וכיון שהקדים רבא את שבור המלך לקיסר רומי שהוא חשוב יותר שאל אותו רב פפא איזה מהם עדיף, והשיב לו רבא שנראה שאתה מוטמן ביערות כל ימך, כי אינך יודע שמלכות רומי עדיפה, שהרי נאמר בדניאל על מלכות רומי "ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה". ואמר ר' יוחנן שהכוונה למלכות רומי חייבת שטיבעה יצא בכל העולם כולו.

ורבינא משל את דעת חכמים לגלימת צמר חדשה ושחוקה, וגלימת כותנה חדשה ושחוקה.

במשנה הובא דין ידיעות הטומאה שאם אדם נכנס למקדש בשוגג חייב להביא קרבן עולה ויורד. ומביאה הגמרא ברייתא שמבארת מהיכן לנו שקרבן עולה ויורד בא דווקא על טומאת מקדש וקדשיו, דהיינו על טמא שנכנס למקדש או שאכל קודש ולא על שאר טומאות. ולומדת זאת הברייתא ממה שבפסוק נאמר עונש ואזהרה על הטומאה רק לגבי הנכנס למקדש והאוכל קודש, וכפי שכשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו, כל גם כשחייב הכתוב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו.